

JEAN-PIERRE JÉQUIER: *Le moustérien alpin, révision critique*. Eburodunum II (*Cahiers d'archéologie romande*, N° 2), Yverdon 1975, 4°, 126 str., 60 tabel.

Iz uvodnih besed A. Leroi-Gourhara zvemo, da je avtor tragično preminil, preden mu je uspelo v celoti dokončati doktorsko tezo. Ker pa je bila večina poglavij že dokončno oblikovana in tudi ilustrativno gradivo v večini pripravljeno, so se njegovi prijatelji in izdajatelj Eburodunuma odločili, naj delo vendarle izide.

Pregled nad strokovno literaturo zadnjih let kaže, da se je problem alpskih paleolitskih postaj umaknil z dnevnega reda. Vzrokov je več, razglabljanje o njih pa bi vodilo predaleč in ne sodi v ta okvir. Vsekakor moramo z obžalovanjem ugotoviti, da na večino vprašanj, ki so jih alpske postaje postavile, odgovorov še nimamo, ali pa so le delni. Zato je razveseljivo dejstvo, da se je nekdo spet lotil problematike alpskih najdišč. Pri pregledovanju vsebine vidimo, da je delo zastavljeno široko. Uvodoma nas avtor seznani z zgodovino odkritij in nato v prvem poglavju govori o lovu na jamskega medveda, v drugem o medvedjem kultu, v tretjem o koščeni industriji in v četrtem o kameni industriji. Peto poglavje naj bi bilo posvečeno stratigrafiji in kronologiji, nakar naj bi sledili še splošni zaključki. Iz opombe zvemo, da avtor petega poglavja in zaključkov ni napisal, temveč je skiciral le shemo vsebine, ki je objavljena in tako je delo obžalovanja vreden torzo. Četrto poglavje o kameni industriji obsega 23 strani. Torej je tri četrtine teksta posvečeno lovu in kultu jamskega medveda ter kostni industriji (ne koščeni konicam, temveč le protolitski kostni industriji!). Širina prijema, ki bi dala knjigi vrednost, je s tem izgubljena.

Ponovno dokazovanje, da protolitska kostna industrija ni intencionalna, je odveč, saj že dolgo ni več zagovornikov tega mnenja. Ali je paleolitski lovec lovil jamskega medveda ali ne in kako je z medvedjim kultom, so gotovo zanimiva vprašanja, primarna za reševanje alpske problematike pa gotovo niso. Če se avtor načelno postavi na odklonilno stališče, bi bilo

dovolj to stališče napisati in morda citirati nekaj literature. Zgubljati za to več kot polovico knjige pa nikakor ni potrebno.

Četrto poglavje o kameni industriji je bolj na mestu. Avtor stvarno opisuje najdbe številnih najdišč in tukaj lahko najdemo marsikak koristen podatek. Obenem je zbrano na enem mestu, kar je treba sicer iskati po raznih tudi težko dostopnih publikacijah. Moti le to, da avtor med najdišči omenja na eni strani tudi številne postaje, ki jih doslej nihče ni uvrščal med alpske postaje na drugi pa izpušča npr. naše alpske postaje Potočko zijalko in Mokriško jamo. Da jih ne bi poznal, ni mogoče trditi, saj citira vrsto naših publikacij.

Tu pa smo najbrž pri jedru problema. V naših postajah je namreč kultura jasna in to aurignacien. Istočasno pa imajo vse tipične lastnosti alpskih postaj. E. Bächler je v začetku raziskovanja visokoalpskih postaj začel uporabljati termin »alpski paleolitik«. Toda kulturni pomen, ki mu ga je dal Bächler, ni bil točen in kmalu se je tudi pokazalo, da postaje s takimi lastnostmi niso le v alpskih višinah, ampak tudi nižje in daleč izven Alp. Nadomestiti ta termin z nazivom »alpski moustérien« stvar le poslabša, saj je še manj odgovarjajoč. Edina jasna kultura alpskih postaj je aurignacien, vrsta postaj pa ima netipično kulturno vsebino, ki jo le na silo lahko označimo kot moustérien. To je J. P. Jéquier najbrž tudi videl in da bi dosegel moustérienski habitus, si je pomagal tako, da je pritegnil v ta krog med drugimi manj znanimi še dobro poznano postajo Cotencher, ki je moustérienska. Toda ta postaja nima značilnosti »alpskih« postaj in je tako ravnanje nepravilno.

Če bi sledilo še peto poglavje, kjer bi avtor obdelal stratigrafijo in, kar je najvažnejše, kronološko problematiko, bi mogoče zaključek, ki ga žal tudi ni, dal delu bolj zaokroženo podobo. Toda že v uvodu (str. 17) pravi avtor, da je kronološki problem sicer treba omeniti, da pa ni odločilne važnosti, ali gre za interglacial ali interstadial. Tako stališče je nevzdržno in če bi bilo manjkajoče peto poglavje napisano v tem duhu, bi ne pomenilo koraka naprej.

Kdor problema »alpskega« paleolitika ne pozna podrobno, si na podlagi te knjige ne more ustvariti slike, za kaj gre. Francoski in drugi raziskovalci iz te šole so se doslej le malo ukvarjali s tem problemom. V glavnem so se omejili na odklonilno kritiko. V ta sklop gre

Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie. IV. Band. 4./5. Lieferung: Hazga — Hieroglyphen, urartäische, str. 241—400; 6./7. Lieferung: Hieropolis — Hystaspes, str. 401—549, 1975. Izdaja D. O. Edzard, München. Založba: Walter de Gruyter, Berlin, New York. Dodana sta naslovna stran in seznam kratic na str. I—XXIV.

V prejšnjih knjižnih poročilih (zadnje v *Arheološkem vestniku*, XXIII, 1973 [1975]) je bilo že povedano, kolikokrat se je spreminjal izdajateljski in redakcijski odbor, da bi se izhajanje Realnega leksikona za asiriologijo in prednjeazijsko arheologijo kar najbolj pospešilo. Velik uspeh je nedvomno dosežen s tem, da je novi odbor v letu 1975 objavil kar dva dvojna sešitka na 208 straneh in tako zbral gesla, ki se v nemščini začenjajo s črko »H«. Nekaj gesel je obravnavanih v francoščini ali pa v angleščini. Gesla so vobče primerno kratka, nekaj je pa daljših in preraščajo v razprave.

V obeh dvojnih sešitkih je med pretežno krajšimi gesli: 69 za imena krajev ali pokrajin, 44 jih posega v verstvo, 9 je imen gorovij. Med osebnimi imeni je 36 antičnih in 10 imen modernih asiriologov. Med antičnimi naj bodo omenjeni od Grkov: Herodot (angleški avtor H. W. F. Saggs se zanima predvsem, koliko so Herodotova poročila o Babilonu zanesljiva); gramatik Hesychios iz Aleksandrije ter astronom in geograf Hipparchos z otoka Roda; oba je obdelal W. Röllig. Po abecednem zaporedju prihajata na vrsto zadnji judovski kralj Hiskia (= Hezekiah) (obdelal ga je D. O. Wiseman angl.) in zadnji kralj severnega (izraelskega) kraljestva (H. Donner). Iz feničanskega Tira so trije zaporedni Hiram (W. Röllig), iz hetitskih virov je Hukana(š) iz Hajaše (K. K. Riemschneider), od elamskih vladarjev je zanimiv Hita, ki je morda sklenil vazalno pogodbo z Naram-Sinom. Zadnji po abecedi pa je Hystaspes, oče Darija I. (gesli je prispeval W. Hinz). Med imeni božanstev je posebno upoštevan Humban, največje moško božanstvo v Elamu; njegovo ime je povezano s petimi kraljevskimi in tremi knežjimi imeni (W. Hinz). — Izmed modernih asiriologov so v kratkih geslih zajeti: Aleksander Heidel (1907—1955); Ernst Emil Herzfeld (1879—1948); Léon Heuzey (1831—1922); Edvard Hincks (1792—1866); Harri Gustaf Holma (1886—1954); Fritz Hom-

tudi obravnavana knjiga. Njihova problematika je drugačna in dognanost tamkajšnjih kultur taka, da je najbrž res zelo težko razumeti srednjeevropske razmere.

Mitja Brodar

mel (1854—1936); Bedřich (Friedrich) Hrozný (1879—1952).

Kot opazen napredek je omeniti, da več gesel obravnava najprej filolog, nato pa dodaja svojo obdelavo arheolog (ali umetnostni zgodovinar in podobno). Začuden se pa sprašujem, zakaj Hammurabi ni obravnavan v posebnem geslu.

Nekatera gesla so zaradi obširnosti drugače razdeljena. To velja zlasti za gesli »Hetiti« in »Hurriti«. Za Hetite so kar štiri gesla. Zgodovino je močno zgoščeno podal H. Otten, on jo deli na trije obdobji, od katerih je srednje sporno. — Spor glede pravilnosti imena »hetitski« obravnava H. G. Güterbock. Precej izčrpno govori o hetitski umetnosti Kurt Bittel, ki je več desetletij vodil izkopavanja hetitskega glavnega mesta Hattušaša. Končno se Annelies Kammenhuber bavi s pomenom, ki ga ima hetitski jezik za rekonstrukcijo prvotnega skupnega indoevropskega prajezika. Sodi, da so indoevropski Hetiti v 18. stoletju prišli od vzhoda čez Kavkaz v sredino Male Azije. Klinopis so prevzeli od kake pisarske šole v severni Siriji in ne morda — kar bi bilo mnogo bliže — od staroasirskih trgovskih naselbin v Kapadociji. Zanimiva so njena izvajanja glede samostalnika, zaimka, glagola in sintakse.

Manj znani so Huriti; o njih je dvoje gesel. Prvo geslo »Huriti, huritsko« sta prispevala D. O. Edzard in Annelies Kammenhuber (str. 507—512). Problemi so že z imenom. Gre za veliko skupino ljudstev, ki nekako v tisočletju od 2000 do 1200 (do konca velike hetitske države) sodelujejo skupno s Sumerci, Akadci in Elamci pri usmerjanju razvoja mezopotamske zgodovine in civilizacije. Pozneje pa priča samo še nekaj imen o tem velikem ljudstvu, ki je bilo s severa in severovzhoda pritisčeno na Mezopotamijo. Mitanska država je bila največja huritska državna tvorba. Huritski aglutinirajoči jezik, ki uporablja le sufikse, ne pa tudi prefiksov (§ 4, odst. 1, str. 512), je v morfološkem pogledu že precej dobro, v leksikalnem pogledu pa še zelo pomanjkljivo raziskan (str. 507). Geslo podrobno našteva, kje so ohranjeni huritski viri (509 ss.). Iz stare akadke dobe je na beli marmorni plošči najstarejši napis iz Nippurja, drugi iz Samarre na bakreni plošči, dvoje valjastih pečatnikov i. dr. V Babiloniji so Hurite imenovali Subarejce. Poleg množičnih starobabilon-